

Батенко Г.В.,

*к.і.н., доцент кафедри історії України та методики викладання
Херсонського державного університету*

БРИТАНСЬКА ІМІГРАЦІЙНА ПОЛІТИКА В ПАЛЕСТИНІ ТА ЇЇ ВПЛИВ НА СИТУАЦІЮ В КРАЇНІ В 20-ті роки ХХ ст.

Анотація. Стаття висвітлює імміграційні процеси, що відбувалися на території Палестини під час дії мандату Великої Британії. Колоніальна політика Британії ХХ століття набула нових рис, тотальне панування змінилося виконанням зобов'язань високорозвиненої держави, щодо держави, яка стоїть на шляху формування власного національного державного апарату.

Ключові слова: імміграційна політика, єврейський національний осередок, арабське населення Палестини, Декларація Бальфура, Біла Книга, Британський мандат, Всесвітня сіоністська організація, Арабське Агенство.

В серпні 1897 року в Базелі відбувся Перший міжнародний сіоністський з'їзд, на якому із програмою сіоністського руху виступив засновник політичного сіонізму Теодор Герцль. Програма передбачала організовану колонізацію Палестини на законних правах, створення постійної єврейської організації під прапором Сіонізму. Програму було прийнято, Всесвітню сіоністську організацію (ВСО) було засновано. Теодора Герцля на посаді політичного лідера сіонізму змінив Хаїм Вейцман у 1904 році. Продовжуючи ідею Т.Герцля про повернення єврейського народу в Палестину, створення там «єврейського національного осередку», Х.Вейцман звернувся до британського уряду за допомогою в розв'язанні цього питання.

Поява Декларації Бальфура у листопаді 1917 року засвідчило офіційну підтримку Великої Британії реалізації планів ВСО щодо Палестини. Для забезпечення економічного й культурного розвитку єврейської громади Палестини необхідні були працьовиті і талановиті виконавці, які прийдуть на землю предків задля її майбутнього.

З 80-х років ХІХ в. в Палестину за суто релігійних мотивів стали приїжджати на постійне проживання єврейські іммігранти з Європи, в основному з Російської імперії та Румунського королівства. Ще в 1861 році в Лондоні «євреями — ненаціоналістами було засновано Лондонську єврейську спілку для колонізації Палестини» [1, с. 14]. З 1882 по 1914 рік в Палестину прибуло 100 тисяч євреїв, але більше половини з них повернулися

назад чи виїхали в інші країни. Під час Першої світової війни в Палестині проживало 85 тисяч євреїв і більш 600 тисяч арабів. У 1922 році в Палестині проживало 660 тисяч арабів (589 тисяч мусульман і 71 тисяча християн) і 83 тисячі євреїв [2, с.10]. Той факт, що за переписом 1922 року в Палестині євреїв нараховувалося менше, ніж у 1914 році, пояснюється тим, що частина євреїв, які вїхали в Палестину до початку І світової війни згодом перебралися в інші країни.

Шляхом закупівлі земельних ділянок за широкої фінансової підтримки єврейської буржуазії Європи та США, сіоністські організації значно розширили розміри своїх земельних володінь у Палестині: з 1899 по 1914 рік вони зросли з 247 тисяч до 400 тисяч дунамів [2, с. 38] (1 дунам — 0,1 га). Цей процес, звичайно ж, не міг залишатися без наслідків. Так, Ахад Хаам, який приїхав у Палестину в 1891 році, повідомляв, що країна принаймні не безлюдна і що місцеві араби добре знають про діяльність і наміри євреїв, але воліють не звертати на них уваги, поки ті не виявляються для них реально небезпечними. У той же час Т.Герцль розумів, що якщо євреї зміцнять свої позиції і поставлять під загрозу «панування арабів у Палестині, то останні навряд чи захочуть із цим змиритися» [3, с. 291].

Ще влітку 1910 року кілька впливових арабських газет у Дамаску та Бейруті почали кампанію проти продажу арабами земельних ділянок у Палестині єврейським поселенцям, «попереджаючи про сіоністську небезпеку» [1, с. 25]. Ця кампанія не мала ніякого успіху. Ріст чисельності єврейського сільськогосподарського населення не був пропорційний росту земельних володінь сіоністських організацій. У 1914 році з 85 тисяч євреїв Палестини тільки 7,5 тисяч осіб було зайнято в сільському господарстві, хоча кількість сільськогосподарських поселень з 1900 року по 1914 рік збільшилася з 21 до 43 [3, с. 200]. Ці колонії були малесенькими острівцями, розкиданими по всій країні серед більш ніж 800 арабських сіл [4, с. 635].

У ХІХ столітті засновники сіонізму вважали, що на початку єврейської імміграції щорічний

приплив євреїв в Палестину становитиме до ста тисяч осіб, деякі з них навіть думали, що за 25 років чисельність євреїв у Палестині складатиме п'ять мільйонів осіб [3, с. 205]. Рівень імміграції виявився значно нижчим, ніж очікували засновники сіонізму: за офіційними даними, з вересня 1920 року по кінець 1929 року в Палестину прибуло близько ста тисяч євреїв. На підставі закону про імміграцію 1920 року у період з липня 1920 року по квітень 1921 року в Палестину вїхало 10 652 євреїв-іммігрантів (9 191 із них мали рекомендацію ВСО на в'їзд у Палестину) [5, с. 9]. За цим законом Верховний комісар призначав директора та чиновників імміграційного департаменту. В'їзд у Палестину здійснювався тільки за дозволом британської офіційної влади, яка надавала візу від імені уряду Його Величності. Іммігранти мали право в'їзду за наявності документа від медичного інспектора про своє здоров'я. Найбільша кількість іммігрантів припадала на 1925 рік, що було пов'язано з прийняттям у Польщі цілого ряду законів, що обмежували дрібну й середню єврейську буржуазію, і введенням американським урядом у тому ж році обмежень на імміграцію. У 1927 році кількість іммігрантів була навіть на дві тисячі менша кількості людей, які залишили Палестину. За десять післявоєнних років у Палестину з Європи емігрувало близько 100 тисяч євреїв, за той же період у США — 340 тисяч євреїв. З Англії в Палестину з 1919 по 1932 рік виїхало всього 383 євреї [3, с. 205].

Керівники ВСО розглядали Декларацію Бальфура як офіційний дозвіл на імміграцію в Палестину і освоєння її. Х. Вейцман згодом писав: «Ми хотіли британського протекторату. Євреї в усьому світі довіряли Великій Британії. Вони знали, що при англійському пануванні законність і порядок будуть забезпечені, і ніхто не буде заважати єврейській колонізації та культурному розвитку в Палестині. Тому ми могли сподіватися, що настане час, коли ми станемо досить сильними, щоб претендувати на певний ступінь самоврядування» [3, с. 73].

У свою чергу, під час обговорення заяви У. Черчілля про Близький Схід у палаті громад 14 червня 1921 року частина британських парламентаріїв виступала проти будь-якого обмеження єврейської імміграції в Палестину, мотивуючи це тим, що далеко не кожний з 15 мільйонів євреїв, які проживали у світі, захоче приїхати в Палестину; крім того, єврейська імміграція зі Східної Європи розглядалася членами палати громад як «антитеза більшовизму» [6, с. 315].

Перший перепис населення Палестини був проведений британською адміністрацією 31 грудня 1922 року. За даними цього перепису, населення

Палестини становило 757 182 жителів, у тому числі євреїв — 83 794 — 11%. За другим переписом (31 грудня 1931 року) у Палестині проживало 1 035 321 осіб, у тому числі 174 006 євреїв — 17%, при цьому 2/3 єврейського населення проживало в Єрусалимі, Яффі й Тель-Авіві [7, с. 143].

3 травня 1921 року імміграція в Палестину здійснювалася за новою схемою, автором якої був Верховний комісар Г. Семуель. У категорію «А» входили іммігранти, які отримали дозвіл на в'їзд у Палестину від ВСО (їх було щорічно близько 80%). Вони мали першочергове право на імміграцію в Палестину. Інші, позбавлені дозволу ВСО на в'їзд, були розділені на сім категорій — від мандрівників, що мали право на перебування в Палестині не більш трьох місяців і до тих, хто рятувався в Палестині від релігійних переслідувань у себе на батьківщині [3, с. 147]. Іммігранти, які не входили в групу «А», вже потрапляли під ліміти на єврейську імміграцію, що встановлювалися британською адміністрацією. Незабаром за розпорядженням Г. Семуеля керівник імміграційного відділу британської адміністрації Морріс та його заступник Н. Міндель виїхали до Константинополя і Трієста, а потім до Будапешта, Варшави і Берліна. Метою цього вояжу було не допустити проникнення в Палестину «більшовиків та інших екстремістських елементів»; при цьому Г. Семуель інструктував своїх чиновників: координувати свою діяльність із місцевими відділеннями ВСО і консулами Великобританії. Моррісом і Мінделем було опитано 1550 іммігрантів, і 542 із них було відмовлено у в'їзді в Палестину — це були в основному іммігранти з Польщі та Румунії [5, с. 147].

3 вересня 1920 р. було надано дозвіл на єврейську імміграцію в Палестину, установивши щорічну квоту в 16 500 іммігрантів протягом 5 років. Практично всю діяльність щодо залучення євреїв на землю обітовану, розміщення їх після приїзду Верховний комісар передав імміграційному відділу Єврейського Агентства (ЄА).

Велика Британія сподівалася, що євреї-іммігранти привезуть з собою капітали та допоможуть економічному розвитку країни. Цікавило, насамперед, будівництво портів, доріг і інших комунікацій так необхідних для зміцнення британського колоніального панування. Ці надії не виправдалися. Багаті євреї з інших країн світу не поспішали їхати в Палестину — у відсталу, слабо-розвинену країну, майже без природних багатств, із вузькою сферою додатку капіталів. Із прибулих з вересня 1920 р. до середини 1921 р. 9625 євреїв, переважну більшість склали бідняки з Польщі, Румунії, Литви, Німеччини, тобто з країн, які найбільше постраждали в I світовій війні [6,

с. 372]. Поглинути відразу нову робочу силу в кілька тисяч осіб слабка палестинська економіка не могла: різко зросло безробіття.

Після того як «меморандум Черчилля», чи Біла книга, опублікована англійським урядом 3 червня 1922 р. була схвалена парламентом, масштаби імміграції різко зросли, досягнувши максимуму в 1924 — 1926 роках.

У 1925 році британською адміністрацією був розроблений без консультацій з арабами, прийнятий і опублікований новий імміграційний закон. У цьому законі деталізувалися категорії для іммігрантів: були встановлені категорії А, В, С, кожна з яких також мала градацію. Наприклад, категорія А поділялася на три розряди залежно від капіталів, якими володів іммігрант: від першого, з капіталом не менш 500 фунтів стерлінгів, до третього — з капіталом не менш 60 фунтів стерлінгів. Крім того, цей закон замасковано, але враховував вік іммігрантів.

Відповідно до цього імміграційного закону всі іммігранти, які планували в'їхати в Палестину, повинні були пройти медичну комісію. В Палестину не дозволявся в'їзд хворим епілепсією, проказою, сифілісом, відкритою формою туберкульозу і інших інфекційних хвороб, «які були небезпечними для здоров'я населення». При в'їзді в Палестину вони повинні були заповнити докладні формуляри імміграційного департаменту, після чого кожен іммігрант повинний був отримати дозвіл на в'їзд у Палестину від директора імміграційного департаменту [4, с. 106].

Іммігранти, які в'їхали в Палестину без дозволу імміграційного відділу палестинської адміністрації, підлягали депортації. Докладні списки депортованих регулярно публікувалися британською адміністрацією. Єврейська громада Палестини на початку 30-х років налічувала близько 165 тис. осіб, тобто — в порівнянні з 1922 р. — їх кількість збільшилася вдвічі [6, с. 56]. Тепер вона становила 16% палестинського населення, порівняно з 11% за переписом 1922 р. Склад іммігрантів був досить строкатим, але більшість становили вихідці з Європи. Майже всі вони мали високу освіту, і це різко відрізняло їх від основної маси місцевого арабського населення. Іммігрантів цього періоду самі сіоністи поділяли на дві категорії. Перша, приблизно 60% іммігрантів, — це люди, які приїхали в Палестину внаслідок прямої агітації ВСО. Найчастіше це були молоді ідеалісти, студенти, які залишили університети, щоб присвятити себе ручній праці на «землі обітованій». Саме вони склали категорію «піонери», призначену для освоєння нових земель в Палестині [6, с. 374, 30].

Влітку 1920 року іммігранти з Криму створили організацію Гдуд Хаавода (оборонно-трудова

батальйон імені Трумпельдора). Вони працювали переважно на будівництві шляхів сполучення. Мешкали робітники у наметових містечках вздовж дороги, і господарство велося за кібуцним взірцем [8, с. 59].

Інша категорія іммігрантів — єврейська буржуазія, люди, які володіли капіталом; в окремі роки вони складали до 40% євреїв, які в'їжджають у країну. Приплив нових капіталів сприяв економічному розвитку Палестини, щоправда, тільки в інтересах єврейської громади.

Контроль над нелегальною алією взяла на себе Хагана (Оборона). За тридцять років Хагана переправила до Палестини десятки тисяч нелегальних людей. Однією з таких груп, що весною 1920 року прибула до Палестини, була група молодих євреїв з Криму. Їх доставили до Хайфи ліванські контрабандисти, а потім вони перебралися до кібуцу. Там члени групи переодяглися в одяг поселенців, «і їх практично не можливо було віднайти» [8, с. 59].

За часів Османської імперії, у 1858 році, був опублікований земельний закон, що надавав можливість багатим арабам, які проживали в Лівані, Сирії, Єрусалимі, Яффі реєструвати на своє ім'я великі земельні ділянки в Палестині. Такі реєстрації набули широкого розповсюдження тому, що ці землі, як правило, не оброблялися, обкладалися мінімальним податком, нечисленне населення давало згоду на подібну реєстрацію, розраховуючи придбати заступників і звільнитися від сплати податків [2, с. 3 — 4].

Перше єврейське сільськогосподарське поселення було організовано сером Мозесом Монтефіоре в 1855 році біля Яффи [6, с. 3]. Ще в 1839 році з ініціативи М. Монтефіоре спочатку проводиться перепис єврейського населення Палестини. За його допомогою та з його ініціативи в Єрусалимі були відкриті аптека й поліклініка, куди він направив дипломованого лікаря (першого в Палестині). В Єрусалимі була відкрита друкарня, побудована ткацька фабрика, відкрита перша в Палестині реміснична школа для дівчат [8, с. 287].

До 1881 року євреї поверталися в Палестину з релігійних мотивів — «...щоб вивчати Тору, молитися за весь народ Ізраїлю у святих містах, живучи при цьому на пожертвування, що збирали для них по усьому світу в одновірців, а після смерті — бути в цій землі похованими» [8, с. 9; 3, с. 116]. Імміграція євреїв у Палестину активувалася наприкінці XIX — початку XX століття. Так, на початку 80-х років, точніше — після погромів 1882 року — у Росії виникли спілки щодо організації переселення євреїв у Палестину. Найактивніша з подібних організацій була заснована студентами Харківського університету

в 1881 році. Частина членів цієї спілки відправилася в Одесу, щоб звідти через Константинополь добратися до Палестини. Зазвичай історію колонізації Палестини відраховують від дати прибуття туди цих переселенців — так званої першої алії (хвилі імміграції). Із трьохсот членів організації в Одесу виїхала третина. Тільки сорок із них добрались до Константинополя, а в Палестину прибуло всього шістнадцять. Вони заснували першу трудову колонію на основі соціалістичних ідей, передбачивши тим самим кібуци. Спочатку вони працювали в сільськогосподарській школі Мік-ва Ізраель, заснованої десятьма роками раніше. Потім вони заснували сільськогосподарське поселення Гедера на південь від Яффи, яке існує й дотепер [3, 112].

У 90-х роках XIX століття різко збільшилася еміграція євреїв із Російської імперії. Причинами її стали: «Тимчасові правила 1882 р.»; виселення євреїв-ремісників з Москви; введення в 1896 р. винної монополії, що позбавляло або скорочувало прибутки корчмарів і винокурів. Більша частина євреїв-емігрантів із Росії направлялася до США: у 1881 — 1914 роках туди прибули 78,6% євреїв, які залишили Росію [3, с. 311].

У цей час барон Едмонд Ротшильд (1845 — 1934) займався освоєнням і розвитком єврейських сільськогосподарських поселень у Палестині. З цією метою Ротшильдом була створена Палестинська єврейська колонізаційна асоціація (ПЕКА) та розгалужений адміністративний апарат, що складався з управляючих, лікарів, учителів. Ця діяльність здійснювалася з 1883 по 1899 рік, і за цей період бароном Ротшильдом у створення та розвиток єврейських поселень було вкладено 1,6 млн. фунтів стерлінгів [8, с. 238].

На рівнині узбережжя у 1882 році з'явилося поселення Рішон-ле-Ціон («Першій у Сіоні»), у 1884 — Нес-Ціона («Прапор Сіону»), у 1890 — Гедера («Загін») та Рехвот («Простір»); на півночі Палестини у 1882 році виник Зіхрон-Яков («Пам'ять про Якова») та у 1883 — Ісуд-Хамаала («Початок підйому») [8, с. 13]. Давид Бен-Гуріон, який з 1935 року був головою Виконкому ЄА в Палестині, називав барона Едмонда Ротшильда «прагматичним фантазером», який купував землі в Палестині та створював сільськогосподарські поселення в Петах-Тикві, Рішон-ле-Ціоні, Зіхрон-Якові для єврейських іммігрантів, і, «чим більше він обсилав їх золотом, тим швидше зникав сіоністський запал колоністів. Вони перестали обробляти землю, наймаючи для цього арабських селян» [3, с. 33; 4, с. 116]. До кінця століття існувало загалом 21 сільськогосподарське поселення з 4,5 тис. мешканців [3, с. 116].

Під наглядом представників Ротшильда в Рішоні та Зіхроні були посаджені виноградники, у поселеннях було почато оброблення пшениці, розведення шовкопряда та виробництво трояндової олії. Ці спроби налагодити економіку як у минулому виявлялись досить дорогими та найчастіше безуспішними. Колонії зміцнилися в першому десятилітті XX століття, коли почали вирощувати цитрусові культури.

У 1890 році Е. Ротшильд перевів кошти своєї Асоціації Єврейському колонізаційному суспільству (ЄКС). ЄКС було створено в Лондоні у вересні 1891 року бароном М. де Гіршем для сприяння колонізації Аргентини євреями-іммігрантами з Росії та інших країн Східної Європи. ЄКС допомагало єврейським іммігрантам із Росії в Палестині, засновуючи там єврейські сільськогосподарські поселення. Створена на Базельському конгресі ВСО заснувала ряд економічних підприємств. Серед них був Єврейський колонізаційний банк у 1899 році, що відразу ж випустив два мільйони акцій ціною в один фунт стерлінгів за кожну. Крім банківських операцій, банк займався кредитуванням сіоністських установ, заснованих під егідою ВСО. Згодом були створені також його філії — Англо-палестинська кампанія, пізніше — Англо-палестинський банк у 1903 році, Англо-Левантійський банк у 1906 році, які, у свою чергу, відкрили власні відділення та надавали позики єврейським сільськогосподарським поселенням, промисловим підприємствам, займалися страхуванням, фінансуванням житлового будівництва та інших фінансових операцій. Англо-палестинський банк став основною фінансовою установою підмандатної Палестини [8, с. 336; 3, с. 132, 116 — 117; 9, с. 47, 32].

У 1901 році на V сіоністському конгресі в Базелі був створений Єврейський національний фонд (ЄНФ) — Керен Каемет, заснований на добровільні пожертвування євреїв у всіх країнах світу. Ініціатором створення Фонду став Герман Шапіро, якого підтримав Т. Герцль. Метою та завданням Фонду були придбання земель у Палестині в невідчужувану власність євреїв і надання їх в оренду єврейським поселенцям для обробки своїми руками. Фонд зобов'язувався здобувати землі в «Палестині, Сирії, на Синаї, в інших частинах азіатської Туреччини» [3, с. 117; 9, с. 4]. Для добровільних пожертвувань були вигадані «блакитна скарбничка», «золота книга», марки Керен Каемета, що стали символами сіоністського руху. Керен Каеметом за час «турецького та британського панування було придбано більше мільйона дунамів (100 000 га) землі» [8, с. 33; 3, с. 117]. Голда Меїр так писала у своїх мемуарах про один із цих символів: «Із дитячих років я

пам'ятаю синю бляшану скарбничку, що стояла у нас у вітальні, поруч із суботніми свічками, в яку не тільки ми, але й наші гості щотижня опускали монети; така синя скарбничка знаходилася в кожному єврейському будинку, де ми бували. І на ці ж монети єврейський народ почав із 1904 року купувати великі ділянки палестинської землі» [10, с. 100]. Землі купувалися, як правило, за високими цінами, що було вигідно великим арабським землевласникам, значна частина яких проживала поза Палестиною. Голда Меїр так ставилася до проблеми «відсутніх власників»: «Правду кажучи, мені достатньо набридло чути про те, як євреї «вкрали» в арабів землю в Палестині. Справа полягала зовсім в іншому. Багато повновагомих монет перейшло із рук у руки, і велика кількість арабів стали дуже багатими людьми» [10, с. 100]. Професор Кембриджського університету Дж. Гейнборо вважає, що найбільш родючі землі в Палестині продавалися євреям не відсутніми палестинськими феодалами, а владою Османської імперії, для того щоб залучити єврейський капітал у знекровлену економіку регіону. І турки, і сіоністські лідери «були зовсім байдужі до почуттів і прагнень корінного арабського населення Палестини... Сіоністська колонізація розглядалася місцевими арабами як загроза, і в більшій мірі саме вона дала імпульс посиленню палестинського націоналізму» [3, с. 117; 6, с. 4].

Конфлікти між єврейськими поселенцями й арабами почалися ще з березня 1887 року, коли араби напали на єврейське поселення Петах-Тиква, у результаті чого було поранено п'ять осіб. Для поселення єврейських іммігрантів у Петах-Тикві було куплено 14 200 дунамів землі в деяких землевласників-християн із Яффи Антона Бішара Таяна та Саліма Касера. Але на 2 600 дунамах цієї землі проживали араби, які протягом декількох поколінь володіли нею [3, с. 117; 6, с. 200]. Угода була зареєстрована османською владою. Подібний конфлікт із турецькою адміністрацією в Палестині був не єдиним. А завершувалися подібні конфлікти завжди арабо-єврейськими зіткненнями. Така ж картина була й у 20-і роки. Наприклад, наприкінці листопада 1924 року один із найбільших землевласників Палестини Сарсук-ефенді продав представникам ішува землі, що належали йому, у районі арабського села Афула. Вигнання із цих земель арабських селян-здольників призвело до кривавих сутичок між євреями та фелакхами [4, с. 204].

Серед жителів колоній, заснованих представниками першої алії, арабів було більше, ніж євреїв. Наприклад, кожен єврейський поселенець у Зікрон-Якові забезпечував роботою 3 — 4 арабські родини. Така ж картина була й в інших подібних

поселеннях. Там мало євреїв займалося фізичною працею, що не відповідало цілям сіоністського руху. Проте, як це не дивно, в арабо-єврейських відносинах «це було стабілізуючим чинником; тоді як діяльність соціалістів із їхньою фанатичною прихильністю ідеї фізичної праці — «досягти прорятунку в поті чола свого» — лише затверджувала арабів у підозрах щодо сепаратизму євреїв і їхнього прагнення витиснути арабів із робочих місць» [3, с. 306].

ЄА, ВСО, мандатна влада всіляко підкреслювали, що зростання єврейської імміграції вигідне для арабського населення, тому що воно призвело до ввозу в країну єврейських капіталів і до швидкого економічного розвитку. Справді, після придушення повстання 1929 року темпи економічного розвитку країни значно зростають. Британські джерела називають ці роки періодом промислового буму [6, с. 64 — 88].

Прагнення Великобританії зберегти Палестину під своїм впливом і плани ВСО щодо створення в країні «єврейського національного осередку» обумовили формування в 20-х роках погодженої політики між мандатною адміністрацією й адміністративними органами ішува. Англійська влада, особливо спочатку, сприяла вигнанню арабських орендарів із землі й переходу цих земель у власність сіоністських фондів і організацій. Потрібно визнати, що це відбувалося на законних підставах, мається на увазі наявність підписаних договорів закупівлі-продажу землі.

Великобританія заохочувала колонізацію Палестини сіоністськими фондами на шкоду правам арабського населення — це були заходи як економічні й політичні, так і військові. Протягом багатьох років у Палестині були законсервовані два ізольованих сектори: капіталістичний — в основному єврейський, і феодалний (напівфеодалний) — арабський. Це, у свою чергу, призводило до загострення відносин між арабами та євреями, а також до виступів місцевого населення проти британського мандата. Таким чином, імміграційна політика країни-мандатарія в Палестині вплинула на формування збройного арабо-єврейського протистояння. По суті саме ця політика призвела до кривавого арабського повстання в Палестині у 1929 році.

Література:

1. Kayyali A.W. Palestine: A Modern History. — L.: Croom Helm, 1971. — 243 p.
2. Caplan N. Futile Diplomacy. Vol. I. Earl-Zionist Negotiation Attempts, 193-1931. — L.: Frank Cass, 1983. — 277 p.
3. Батенко Г.В. История Палестины: международный аспект (1897 — 2009) / Г.В. Батенко, Р.А.Близняков, Д.А.Малышев, С.С.Шевелев. — Симферополь — Херсон. — Издательство «Доля». — 2011. — 512 с.

4. Лакер В. История сионизма / В. Лакер — М.: КРОН-ПРЕСС, 2000. — 848 с.
5. Mossek M. Palestine Immigration Policy Under sir Herbert Samuel: British, Zionist and Arab Attitudes. — L.: Frank Cass, 1978. — 179 p.
6. Great Britain. Parliamentary Debates. House of Commons. Fifth Series. Vol. 143 (No. 83-91) June-July 1921. — L.: His Majesty's Stationery Office, 1921. — 1520 — 2588 p.
7. Bulletin of the Palestine Economic Society. Vol. 6. n. 3. Grunwald K. The Industrialization of the Near East. — Tel-Aviv: The Palestine Economic Society, 1934. — 139 p.
8. Еврейская энциклопедия. Свод знаний о еврействе и его культуре в прошлом и настоящем (под редакцией Каценельсона). — С-Пб, б. г. — Т. 14. — 960 с.
9. Абдеррахман А. Аль-муназзама ас-сахйуниа аль-аламиа 1882 — 1982. — Байрут: Аль-муассаса аль-арабйа ли-т-дирасат ва-н-нашр, 1985. — Т. 1. — 424 с.
10. Меир Голда. Моя жизнь / Голда Меир — Чимкент: Аурика, 1997. — 556 с.

Батенко А.В. Британская иммиграционная политика в Палестине и ее влияние на ситуацию в государстве в 20-е годы XX столетия. — Статья.

Аннотация. Статья раскрывает иммиграционные процессы, которые проходили на территории Палестины во времена мандатного управления Великобритании. Британская колониальная политика XX столетия приобрела новые черты, тотальное владение страной меняется на исполнение обещаний высокоразвитого государства по отношению к государству, которое начинает формировать национальный государственный аппарат.

Ключевые слова: иммиграционная политика, еврейский национальный котел, арабское население Палестины, Декларация Бальфура, Белая Книга, Британский мандат, Всемирная сионистская организация, Арабское Агенство.

Batenko A. British immigration policy in Palestine and its influence on a situation in the state in the 20th years of the XX century. — Article.

Summary. Article opens immigration processes that took place in the territory of Palestine at the time of mandatory management of Great Britain. The British colonial policy of the XX century gained new lines, total possession of the country changed on execution of promises of the advanced state in relation to the state which started to form national government.

Keywords: immigration policy, Jewish national society, Arab population of Palestine, Balfur Declaration, White Book, British mandate, World Zionist organization, Arab Agency.